

УДК 371.315:811.111'255

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ АНОТАЦІЙНОГО І РЕФЕРАТИВНОГО ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТІВ

Шевелько К. О.

sh_mail@ukr.net

Київський національний лінгвістичний університет

Дата надходження 17.10.2017. Рекомендовано до друку 1.11.2017.

Анотація. У статті подано методичні рекомендації щодо навчання старшокласників анотаційного і реферативного перекладу англomовних журнальних тематичних статей. Визначено ступінь навчання, кількість навчальних годин, принципи побудови навчання, критерії відбору матеріалів, етапи, організаційні форми навчання та форми контролю успішності навчальної діяльності учнів. Також представлені базові принципи побудови навчальної взаємодії вчителя та учнів, варіанти навчальних завдань, а також форми поточного, проміжного та підсумкового контролю під час навчання старшокласників анотаційного і реферативного перекладу англomовних журнальних тематичних статей. Запропоновано критерії оцінювання рівня сформованості навичок і вмінь анотаційного і реферативного перекладу у старшокласників відповідно до 12-бальної системи оцінювання навчальних досягнень учнів.

Ключові слова: анотаційний переклад, реферативний переклад, публіцистичні тексти, старшокласники.

Шевелько Е. А. Киевский национальный лингвистический университет

Методические рекомендации по обучению учащихся старших классов аннотационному и реферативному переводу англоязычных публицистических текстов

Аннотация. В статье представлены методические рекомендации по обучению старшеклассников аннотационному и реферативному переводу англоязычных журнальных тематических статей. Определены уровень обучения, количество учебных часов, принципы построения обучения, критерии отбора учебного материала, этапы, организационные формы обучения и формы контроля успешности учебной деятельности учащихся. Также представлены базовые принципы построения учебного взаимодействия учителя и учеников, варианты учебных заданий, а также формы текущего, промежуточного и итогового контроля в обучении старшеклассников аннотационному и реферативному переводу англоязычных журнальных тематических статей. Предложены критерии оценивания уровня сформированности навыков и умений аннотационного и реферативного перевода у старшеклассников в соответствии с 12-балльной шкалой оценивания учебных достижений учащихся.

Ключевые слова: методические рекомендации, аннотационный перевод, реферативный перевод, публицистические тексты, старшеклассники.

Shevelko K. Kyiv National Linguistic University

Methodological guidelines on Teaching Abstract and Gist Translation of Publicistic Texts in English to Senior Students of Schools

Abstract. Introduction. Teaching translation as mediation between languages is considered to be an essential part of linguistic higher education in Ukraine. Nevertheless, the current research along with the secondary school curriculum in the English language reveal the necessity of teaching translation to students at upper levels of school. Such a course could support the Projects of the Ukrainian Education Development Concept and Subject Oriented Training. Thus the present research serves to complete the lack of study aid in teaching translation at secondary school. **Purpose.** The purpose of this research is outlining the technology of teaching gist and abstract translation of magazine feature articles in English to senior students of secondary schools. **Methods.** The appropriate stage of school education, teaching hours, principles, arrangement forms of teaching gist and abstract translation, criteria of material selection and teaching stages and assessment forms are defined. The author also suggests basic principles of teacher-student interaction, the criteria of the gist and abstract translation assessment relevant to the 12-point grading scale. **Results.** The author offers to fulfil teaching gist and abstract translation of publicistic texts in English to schoolchildren of upper forms of secondary schools within an elective course that can be held once a week. The course results can be successful when following the introductory, preparatory and main stages

of teaching. The teaching materials selected in accordance with requirements as for the language, topics, genre and length of the texts for translation and their relevance to the English teaching framework. The formative and summative forms of assessment are efficient to perform the level of development students' abilities and skills in gist and abstract translation of magazine feature articles in English.

Key words: methodological guidelines, abstract translation, gist translation, publicistic texts, senior students of schools.

Постановка проблеми. Запровадження навчання перекладу у старших класах загальноосвітніх навчальних закладів (ЗНЗ) як реалізація суспільно-гуманітарного напрямку профільного навчання (філологічний профіль) сприяє вирішенню багатьох завдань, визначених пріоритетними напрямками державної освіти України, з-поміж яких: 1) формування особистості школяра як професіонала з високим рівнем освіченості й культури, який усвідомлює свою приналежність до сучасної цивілізації, 2) підготовка кваліфікованих фахівців, здатних до творчої праці, професійного розвитку, мобільності в освоєнні й упровадженні новітніх технологій, 3) варіативність навчальних програм, 4) наступність змісту і координація освітньо-виховної діяльності на різних ступенях освіти тощо [14]. Необхідність запровадження профільної освіти на старшому ступені ЗНЗ підтверджується програмами з іноземної мови (ІМ) профільного рівня, проектом концепцій розвитку освіти України та проектом профільного навчання в старшій школі, які відображають сучасні глобальні тенденції розвитку освіти, зокрема середньої [11]. Однак аналіз сучасного стану навчання ІМ свідчить про те, що в Україні навчання перекладу здійснюється, в основному, у мовних вищих навчальних закладах (ВНЗ), що позначається на недостатній кількості методичних розробок з навчання перекладу учнів ЗНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основна увага науковців присвячена професійній перекладацькій підготовці у ВНЗ. Так, окремі питання сутності процесу навчання перекладу в мовних (ВНЗ) розроблені М. С. Перевьорткіною [8], Т. В. Поповою [9], О. А. Козленковою [5], Л. К. Латишевим [7] та ін. Серед науково-методичних розробок з навчання перекладу учнів ЗНЗ створено програму спецкурсу "Гіди-перекладачі" (Нікішина Н. М. та ін.) [3], а також програми з навчання технічного перекладу у старших класах ЗНЗ, укладені О. М. Гриценко (1998) і В. Г. Булгаковою (2003) [1]. Згадані програми пропонують введення до програми з ІМ для 10-11-х класів курсу синхронного двостороннього та письмового технічного перекладу, які, на нашу думку, перебувають поза площиною шкільної освіти, оскільки передбачають рівень володіння іншомовною комунікативною компетентністю вищою, ніж С1, наявність у старшокласників низки психологічних і психофізіологічних характеристик і якостей, які не завжди вдається сформувати навіть в умовах професійної підготовки у межах ВНЗ (усний синхронний переклад), та використання текстів, ускладнених технічною термінологією як матеріалу для навчання нового виду складної аналітико-синтетичної діяльності, якою є переклад. Програми з письмового перекладу [16; 17] передбачають навчання старшокласників спеціалізованої школи з поглибленим вивченням ІМ анотаційного (АП) і реферативного перекладу (РП) англomовних журнальних тематичних статей. Про доцільність вибору АП і РП для навчання учнів старших класів перекладу свідчить високий навчальний потенціал реферативної діяльності [2; 4; 6] і практична цінність оволодіння навичками й уміннями у цих видах перекладу, що уможливило здатність старшокласників користуватися англomовною літературою (у тому числі періодичною) для знаходження необхідної інформації і подальшого її використання під час підготовки доповідей, есе, відгуків, рефератів і анотацій з різних навчальних предметів рідною мовою. Описані у програмах зміст і структурна моделі курсу вимагають роз'яснень щодо базових принципів побудови навчальної взаємодії вчителя та учнів, типології навчальних завдань, а також форм поточного, проміжного та підсумкового контролю під час навчання старшокласників перекладу. Отже, метою цієї статті є сформулювати методичні рекомендації щодо навчання перекладу учнів старших класів ЗНЗ.

Результати дослідження. Запропоновані нами рекомендації охоплюють такі параметри, як ступінь навчання, кількість навчальних годин, принципи побудови навчання, відбір матеріалів, етапи, організаційні форми навчання та форми контролю успішності навчальної діяльності.

Визначаючи ступінь навчання, слід організувати оволодіння навичками й уміннями письмового перекладу після того, як учні досягнуть рівня B1 у читанні і письмі, тобто починаючи з 10-го класу [15]. Для проведення курсу з АП і РП варто виділити 1 годину на тиждень протягом 2-х навчальних років, що можливо у межах спецкурсу, який буде поглиблювати та розширювати межі предмета “Англійська мова”, інтегрувати зміст спецкурсу зі змістом основного предмета, а також забезпечувати внутрішньопрофільну спеціалізацію й професійну спрямованість. Оскільки поглиблене вивчення окремих предметів з орієнтацією їхнього змісту на майбутню професію передбачено на профільному рівні, розроблена методика може бути запропонована для навчання учнів 10-х і 11-х класів спеціалізованої школи з поглибленим вивченням ІМ або учнів 10-х і 11-х профільних класів з поглибленим вивченням англійської мови [12].

Ступінь і мета навчання АП і РП зумовлюють побудову курсу на основі низки принципів: профільної орієнтації, інтегрованого навчання, двомовного навчання, взаємопов’язаного навчання різних видів мовленнєвої діяльності та специфічних мовленнєвих дій, урахування жанрової домінанти й урахування вікових читацьких інтересів старшокласників.

Наступним кроком організації навчання АП і РП є відбір навчального матеріалу. У зв’язку з відсутністю нормативних документів, які б визначали кількісні та якісні показники для відбору текстового матеріалу для навчання письмового перекладу у старшій школі, слід скористатися програмними вимогами щодо обсягу, мовного наповнення, змісту і жанру текстів для ознайомлювального і вивчаючого читання учнів 10-х й 11-х класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням ІМ [11]. Таким навчальним матеріалом є тексти і фрагменти статей англомовних британських та американських журналів для молоді, наприклад, *Reader’s Digest*, *National Geographic Traveller*, *Britain Magazine*, а також публікації на інформаційних он-лайн порталах *BBC*, *HER CAMPUS* і *NextStepU* тощо.

Відбір матеріалів доцільно проводити за такими якісними критеріями:

- складність для розуміння – посилені і доступні для розуміння учнями, рівень складності B1-B2;
- мова – нормативна, без діалектних особливостей;
- мовне наповнення – відповідає обов’язковому мовному мінімуму;
- зміст – відповідає віковим характеристикам, інтересам і життєвому досвіду учнів старших класів;
- змістове наповнення – неполемічні, гендерно нейтральні тексти з послідовним розташуванням тематичних рядів, які містять 25-30% другорядної інформації;
- тематика – відповідає переліку тем для ситуативного спілкування, окресленому чинною Програмою з англійської мови;
- жанр – публіцистичний;
- обсяг – 900-1100 друкованих знаків (для виконання АП) і 1100-1400 друкованих знаків (для виконання РП).

Для забезпечення ефективності запропонованої методики необхідна підсистема вправ для навчання АП і РП англомовних журнальних статей, які враховують етапи навчання цих видів перекладу – вступний, підготовчий і основний.

На *вступному* етапі навчання АП учитель вводить учнів у сферу перекладу як професії, а також ознайомлює їх з лінгвістичними особливостями статей англомовних журналів для молоді. Саме на цьому етапі реалізується принцип профільної орієнтації, оскільки його завдання спрямовані на ознайомлення учнів з особливостями професійної перекладацької діяльності, а саме: переліком навичок, умінь і особистісних якостей, необхідних для здійснення цього виду

мовного посередництва, досвідом і здобутками провідних перекладачів світу, інструментальною базою та ергономікою робочого місця письмового перекладача. Учитель проводить з учнями бесіди на основі висловів відомих перекладачів і текстів, присвячених їхній професійній діяльності, організує аналіз схем з метою зіставлення різних видів перекладу, зокрема АП і РП, а також пропонує зразки англomовних журнальних статей для ознайомлення з їхньою структурою і функціями складових частин. Для засвоєння учнями структури англomовної журнальної статті варто використовувати короткі зразки з лаконічним і простим для розуміння змістом та різноманітним функціональним наповненням, яке демонструє різні складові частини статті. Наприклад: рубрика, дата публікації, заголовок, підзаголовок, вступний абзац, конкретизуючий(-і) абзац (-и), виносний(-і) абзац (-и), цитата (-и), фотографія / малюнок / схема, надпис до фотографії / малюнка / схеми, автор публікації. Крім зазначених вище завдань, вступний етап навчання АП також передбачає ознайомлення учнів з видами словників та інших довідкових джерел. З цією метою вчитель демонструє зразки різних видів довідкових видань, які входять до інструментарію письмового перекладача, та пояснює алгоритм роботи з ними. До таких словників варто включити двомовні, тлумачні і лінгвокраїнознавчі словники у паперовій та електронній версіях.

Усі отримані учнями знання під час навчання АП актуалізуються, узагальнюються і розширюються під час навчання РП на новому навчальному матеріалі. Тому варто надавати перевагу не фронтальним видам роботи, які є актуальнішими під час проведення евристичних бесід чи демонстрації нових лінгвістичних понять і явищ під час навчання АП, а парним і груповим видам роботи з метою підвищення мотиваційної складової діяльності учнів на уроках.

Власне навчання перекладу починається на *підготовчому* етапі, коли учні навчаються долати основні лексичні перекладацькі труднощі, а також здійснювати окремі фази АП і РП. Для формування лексичних, граматичних і стилістичних навичок АП і РП достатньо організувати переклад на рівні фрази і понадфразової єдності, для розвитку умінь слід використовувати заздалегідь відібрані тексти з англomовних журнальних статей. Згідно з алгоритмом виконання АП і РП доцільно спершу навчити учнів аналізувати текст статті щодо її структури, змісту і призначення. Далі вчитель пропонує вправи на розвиток умінь здійснення семантичної компресії прочитаного. Як свідчать результати проведеного нами експерименту, найефективнішим способом виконання АП і РП є спосіб, у якому етап компресії тексту оригіналу (ТО) відбувається за участі мови перекладу, тобто власне переклад виконується одразу після виділення у ТО ключових слів. Під час створення анотації/реферату мовою перекладу у сильній групі вчитель може спиратися на вже сформовані на уроках англійської мови мовленнєві та лексикографічні навички (наприклад, навички вибору засобів міжфразового зв'язку та навички вибору лексичних відповідників під час використання словників) і запропонувати лише деякі з вправ відповідної підгрупи. Якщо рівень розвитку вищезазначених навичок учнів невисокий, слід виконувати ці вправи у повному обсязі. Наступним кроком підготовчого етапу є виконання учнями вправ зі створення вторинного тексту мовою перекладу. Для демонстрації зразків АП і РП статей завчасно готуються відповідні пари текстів, які ілюструють прийоми виконання цих видів перекладу. На відібраних нами зразках виконання АП і РП, представлених в авторських публікаціях [16; 17], здійснюється аналіз типових помилок і демонструються принципи редагування тексту перекладу (ТП). Для навчання перекладу заголовку статті, яке відбувається в останню чергу, вчитель використовує ті статті, які до цього слугували матеріалом для розвитку всіх згаданих раніше навичок і умінь АП і РП.

З метою забезпечення глибшого розуміння змісту статті учнями під час аналізу ТО учитель укладає словник (Glossary) до кожного тексту. Учні сильних груп опрацьовують словник самостійно, у слабших групах пояснення щодо семантичних значень лексичних одиниць надає вчитель безпосередньо перед читанням тексту. Вчитель рекомендує окремі паперові/електронні довідкові джерела для семантизації нових/незнайомих лексичних одиниць.

Мета основного етапу навчання АП і РП – розвиток умінь АП і РП англomовних журнальних статей – зумовлює чітке дотримання вимог до вправ цього етапу щодо спрямованості на прийом або видачу інформації, комунікативності, характеру виконання і функції у навчальному процесі. Відповідно до них учитель організовує виконання учнями рецептивно-продуктивних, комунікативних, письмових, тренувальних і контрольних вправ, побудованих тільки на матеріалі автентичних завершених текстів статей англomовних журналів, які відповідають згаданим вище вимогам. У разі виникнення труднощів у виконанні учнями певних перекладацьких дій під час реалізації цілісного процесу АП/РП учитель звертається до відповідних вправ підготовчого етапу для того, щоб організувати тренування у виконанні тієї чи іншої фази АП/РП.

Окремо акцентуємо питання мови робочого спілкування під час проведення уроків з АП і РП. Незважаючи на те, що процес перекладу передбачає певний рівень володіння учнями ІМ, цілком очевидно, що завдання вправ підготовчого й основного етапів варто формулювати рідною мовою з метою полегшення розуміння окремих перекладознавчих питань, що допоможе запобігти демотивації учнів під час їх виконання. З огляду на це виникає прагнення уніфікувати весь процес навчання, що зумовлює необхідність використання рідної мови і під час вступного етапу.

Щодо контролю виконання учнями АП і РП, ми пропонуємо такі його види, як поточний, тематичний та рубіжний. Поточний та тематичний контроль організовується у формі самоста- та взаємоконтролю на розсуд учителя. З цієї метою ми розробили вправи для самоперевірки в кінці кожного тематичного блоку підсистем вправ для навчання АП і РП англomовних журнальних статей. Для успішної реалізації рубіжного контролю вчитель ознайомлює учнів з критеріями і шкалою оцінювання АП і РП, які легко інтерпретуються відповідно до 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти [10]:

- 1) змістовність (максимум 30 балів);
- 2) жанрова відповідність (максимум 48 балів);
- 3) адекватність і еквівалентність перекладу (максимум 24 бали);
- 4) позамовне оформлення ТП (максимум 18 балів).

Максимальна кількість балів, яку може отримати учень за усіма критеріями, становить 120 балів, отже, для переведення загального результату в оцінку за 12-бальною шкалою слід розділити його на 10 та округлити до найближчого цілого числа.

Висвітлюючи питання організаційних форм навчання, зауважимо, що робота з АП і РП англomовної статті, яка має місце частково на підготовчому і повною мірою на основному етапах навчання, передбачає два значні за обсягом часу блоки їх реалізації: 1) ознайомлювальне і вивчаюче читання та аналіз ТО; 2) переклад ключових фраз, створення зв'язного тексту анотації/реферату, редагування ТП. Для раціонального розподілу часу під час уроку учні виконують перший блок вдома, а другий – на уроці. Роботи учнів, які на уроці впоралися із завданням з АП/РП раніше, аналізуються наприкінці уроку, інші роботи заслуховуються й обговорюються на наступному уроці. Варто наголосити учням, що процес письмового перекладу зводиться не до передачі окремих лексичних одиниць ТО мовою перекладу, а до передачі смислу, який автор статті заклав у ТО, тому варіантів АП і РП однієї статті може бути стільки, скільки і перекладачів. Це, у свою чергу спонукає учителя до уважного ставлення до будь-яких варіантів перекладу і готовності виділити їхні сильні та слабкі сторони із аргументацією своєї точки зору. Залучаючи інших учнів до такої дискусії, вчитель створює умови для запобігання помилок у їхніх власних роботах з АП і РП, а також для розвитку їхніх творчих здібностей під час уроків.

Висновки і перспективи. Отже, запропонована авторська методика навчання АП і РП англomовних журнальних статей учнів старших класів спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням ІМ стимулює розвиток навичок і умінь у перекладі як особливому виді білінгвальної мовленнєвої діяльності, сприяє самовизначенню старшокласників щодо профільної орієнтації та поглиблює і розширює знання, навички і вміння з навчального предмета “Англійська

мова”. Методичні рекомендації можуть бути використані у подальших розробках з навчання учнів старших класів інших видів письмового перекладу текстів різних жанрів. Перспективою подальших досліджень є розробка елективних курсів з навчання перекладу учнів профільної школи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булгакова В. Г. Програма спецкурсу “Технічний переклад” / В. Г. Булгакова // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2003. – №4. – С. 32–33.
2. Вейзе А. А. Реферирование текста / Вейзе А. А. – Мн.: БГУ им. В. И. Ленина. – 1978. – 120 с.
3. Гіди-перекладачі (англійська, німецька, французька, іспанська мови) : програма спецкурсу [Н. М. Нікішина, Т. В. Вочканова, А.В.Чердиченко та ін.] // Іноземні мови в навчальних закладах : Науково-методичний журнал. – 2010. – №5. – С. 26–33.
4. Заева Л. К. Обучение письменному реферированию общественно-политических текстов на старших курсах языкового ВУЗа (На материале английского языка) : автореф. дис. ... канд. пед. наук. : 13.00.02 / Л. К. Заева. – М., 1977. – 16 с.
5. Козленкова Е. А. Методические основы создания курса дистанционного обучения письменному переводу в системе дополнительного образования (английский язык, неязыковой вуз, квалификация “Переводчик в сфере профессиональной коммуникации”) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Е. А. Козленкова. – М., 2009. – 27 с.
6. Корж Т. М. Навчання студентів вищих технічних навчальних закладів анування англійських професійно орієнтованих текстів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Корж Тетяна Миколаївна. – Севастополь, 2008. – 256 с.
7. Латышев Л. К. Перевод: Теория, практика и методика преподавания: учебник для студ. перевод, фак. высш. учеб. заведений / Латышев Л. К., Семенов А. Л. – 4-е изд., стер. – М. : Издательский центр “Академия”, 2008. – 192 с.
8. Перевёрткина М. С. Методика обучения переводу английских фразовых глаголов студентов переводческого отделения (3 – 5 курсы) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Перевёрткина Марина Сергеевна. – СПб., 2010. – 26 с.
9. Попова Т. В. Методика обучения студентов неязыковых вузов письменному переводу научных текстов : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Попова Татьяна Васильевна. – СПб., 2008. – 25 с.
10. Про запровадження 12-бальної шкали оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти : Наказ Міністерства освіти і науки України. Академія педагогічних наук України (№ 428/48 від 04.09.2000) [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://uazakon.com/document/spart40/inx40151.htm>
11. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Англійська мова. 10-11 класи. Профільний рівень [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://old.mon.gov.ua/images/education/average/prog12/1_eng_pr.doc
12. Проект Концепції профільного навчання в старшій школі [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела : <http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/Конц%20%20проф%20навч.doc>
13. Проект Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/project_30102014.doc
14. Сажко Л. А. Профільне навчання іноземних мов у старшій школі / Л. А. Сажко // Іноземні мови. – 2011. – №2. – С. 5–9.
15. Сафонова В. В. Перевод в контексте изучения иностранного языка в рамках гуманитарно-филологического профиля в старшей школе // Иностранные языки в школе. – 2008. – № 4. – С. 3–11.
16. Шевелько К. О. Навчання перекладу учнів старших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови. Частина 1 : посібник / К. О. Шевелько, М. Л. Писанко. – К. : Ленвіт, 2013. – 64 с. – (Бібліотечка журналу “Іноземні мови”; вип. 3).

17. Шевелько К. О. Навчання перекладу учнів старших класів шкіл з поглибленим вивченням іноземної мови. Частина 2 : посібник / К. О. Шевелько, М. Л. Писанко. – К. : Ленвіт, 2013. – 64 с. – (Бібліотечка журналу “Іноземні мови”; вип. 4).

REFERENCES

1. Bulhakova V. H. Prohrama spetskursu “Tekhnichniy pereklad” / V. H. Bulhakova // Inozemni movy v navchal'nykh zakladakh. – 2003. – №4. – S. 32–33.
2. Veize A. A. Referirovanie teksta / Veize A. A. – Minsk : BGU im. V. I. Lenina. – 1978. – 120 s.
3. Hidy-perekladachi (anhlijs'ka, nimets'ka, frantsuz'ka, ispans'ka movy) : prohrama spetskursu [N. M. Nikishyna, T. V. Vochkanova, A. V. Cherednychenko ta in.] // Inozemni movy v navchal'nykh zakladakh : Naukovo-metodychniy zhurnal. – 2010. – №5. – S. 26–33.
4. Zaeva L. K. Obuchenie pis'mennomu referirovaniyu obschestvenno-politicheskikh tekstov na starshih kursakh yazykovogo VUZa (Na materiale anglyiskogo yazyka) : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. : 13.00.02 / L. K. Zaeva. – M., 1977. – 16 s.
5. Kozlenkova E. A. Metodicheskie osnovy sozdaniya kursa distantsionnogo obucheniya pis'mennomu perevodu v sisteme dopolnitel'nogo obrazovaniya (angliyskiy yazyk, neyazykovoy vuz, kvalifikatsiya “Perevodchik v sfere professional'noy kommunikatsii”) : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / E. A. Kozlenkova. – M., 2009. – 27 s.
6. Korzh T. M. Navchannia studentiv vysykh tekhnichnykh navchal'nykh zakladiv anotuvannia anhliys'kykh profesiyno oriietovanykh tekstiv : dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Korzh Tetiana Mykolaivna. – Sevastopol', 2008. – 256 s.
7. Latyshev L. K. Perevod: Teoriya, praktika i metodika prepodavaniya: uchebnyk dlia stud. perevod, fak. vyssh. ucheb. zavedeniy / Latyshev L. K., Semenov A. L. – 4-e izd., ster. – M. : Izdatel'skiy tsentr “Akademiya”, 2008. – 192 s.
8. Pereviortkina M. S. Metodika obucheniya perevodu angliyskikh frazovykh glagolov studentov perevodcheskogo otdeleniya (3 – 5 kursy) : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Pereviortkina Marina Sergeevna. – SPb., 2010. – 26 s.
9. Popova T. V. Metodika obucheniya studentov neyazykovykh vuzov pis'mennomu perevodu nauchnykh tekstov : avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.02 / Popova Tat'yana Vasil'evna. – SPb., 2008. – 25 s.
10. Pro zaprovadzhennia 12-bal'noi shkaly otsiniuvannia navchal'nykh dosiahnen' uchniv u systemi zahal'noi seredn'oi osvity : Nakaz ministerstva osvity i nauky Ukrainy. Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy (№ 428/48 vid 04.09.2000) [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela : <http://uazakon.com/document/spart40/inx40151.htm>
11. Prohrama dlia zahal'noosvitnikh navchal'nykh zakladiv. Anhliys'ka mova. 10-11 klasy. Profil'nyi riven' [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu do dzherela : http://old.mon.gov.ua/images/education/average/prog12/1_eng_pr.doc
12. Proekt Kontseptsii profil'noho navchannia v starshiy shkoli [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do dzherela : <http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/Konts%20%20prof%20navch.doc>
13. Proekt Kontseptsii rozvytku osvity Ukrainy na period 2015–2025 rokiv [Elektronnyi resurs] – Rezhym dostupu do dzherela : http://www.mon.gov.ua/img/zstored/files/project_30102014.doc
14. Sazhko L. A. Profil'ne navchannia inozemnykh mov u starshiy shkoli / L. A. Sazhko // Inozemni movy. – 2011. – № 2. – S. 5–9.
15. Safonova V. V. Perevod v kontekste izucheniya inostrannogo yazyka v ramkah gumanitarnogo-filologicheskogo profilia v starshoy shkole // Inostrannye yazyki v shkole. – 2008. – № 4. – S. 3–11.
16. Shevel'ko K. O. Navchannia perекladu uchniv starshykh klasiv shkil z pohlyblenym vyvcheniam inozemnoi movy. Chastyna 1 : posibnyk / K. O. Shevel'ko, M. L. Pysanko. – K. : Lenvit, 2013. – 64 s. – (Bibliotечka zhurnalu “Inozemni movy”; vyp. 3).
17. Shevel'ko K. O. Navchannia perекladu uchniv starshykh klasiv shkil z pohlyblenym vyvcheniam inozemnoi movy. Chastyna 2 : posibnyk / K. O. Shevel'ko, M. L. Pysanko. – K. : Lenvit, 2013. – 64 s. – (Bibliotечka zhurnalu “Inozemni movy”; vyp. 4).